

Karula rahvuspark asub Valga- ja Võrumaa piiril Antsla, Karula, Mõniste ja Varstu valla maadel. 1979. aastal asutatud maastiku- kaitseala sai rahvuspargiks 1993. aastal.

Tulevalt maastiku mosaiiksest on Karula rahvuspargi loodus mitmealgeline. Karula kõrgustik on kujukunen mandririää tegevuse tagajärjel üle 10 000 aasta tagasi. Mandrillistiku sulades jäi Karula põhjaossa valdavalt ümara põhiplaaniga mõhnad (nn "kuplid"), mis on kas põllustatud või kaetud metsamütsidega, mõhnevad vahel on väikesed niisked niidud, soolapid või järvelislad ja ojad. Kuplitik on rahvuspargi tihedamalt asustatud ala. Rahvuspargi lõunaosas laiuvad soised ja metsased väga hõreda inimasustusega oosmõhnastikud. Karula kõrgustiku **kõrgeim mägi** on Rebäsemõisa külas asuv **Tornimägi** (137,8 m).

Foto: Lajassaarõ järv, Rebasesmõisa külas, K. Mändla

Karula kõrgustik on Kagu-Eesti tähtsaimaks veelahkmeaks, lahutades Soome ja Liivi lahte voolavalt veed. Kõrgustiku põhjaosast liigub veesi Ärna jõe kaudu Emajõe ja sealt läbi Peipsi järve Soome lahte, seevastu kõrgustiku lõunaosa veed valguvad Mustjõe, mis jõuab omakorda Koiva jõkke ja see juba Liivi lahte.

Kuplite vahele mahuvad pisikesed rabad ja järvede kinnikasvamisel kujunenud õõtsiksood. Suuremad on vaid kõrgustiku servaalal asuvad Aruküla Suursoo ja Äestamise soo.

Karula veekogudest võib leida pea kõiki Eestis esinevaid mageveekalu. Sagedasemad asukad on ahven, särg, haug, koger ja linask.

Foto: Must-todnekurg:
(*Ciconia nigra*), L. Michelson

Karulas on tuntud jutud vanadest asula-, matuse-, talukohtadest, pillimeestest ja kõrtsinaljadest, aga ka pajatused metsloomadest ning uskumused järvede elavatest vaimudest. Siinne pärimus on tihedalt seotud maastikega, väga palju on kohanimedega seotud rahvajutte. Iseloomulik on ka rahvaarsti- ja nõiatraditsioon.

Foto: Tähta talu XX sajandi alguses, Karula Muinsuskaitse Seltsi arhiiv. (KM5).

jooni nii tartu kui mulgi keelega. Siinsed kohanimed on kauni kõlaga: Lajassaarõ, Peräkõnnu, Värtemäe, Tsigrasmäe, Taropedäjä, Põrru-puusaarõ. Praegusel ajal kõneleb võru keelt üle poole rahvuspargi elanikest. Võru keelt kasutatakse enam koduse ja suhtluskeelena, vähem asjaajamisel.

Foto: Kobaraste loodud uus elupaik, 0.Till

Karula rahvuspargis on 4 infopostide ja viitadega tähistatud õpperada.

Ähijärvi (176 ha) ja Ähijärve küla asuvad Karula rahvusparki keskel. Järvega on seotud legende ja pärimusi. Huvitavad on järve põhjas asuvad mäed, mis järve keskelt pea veepinnaid küünivad. Salapärase on Ähijärve telg - päikesetõusul on näha veevirkenduses üle järve ulatuv tasane viirg. Loodusteadlastele on Ähijärvi tüüpiline rohketoeteline järve, mille kinnikasvatamise vältimiseks on kaitse hädavajalik.

Foto: Luukina vaade, P. Kama

Matkarada on 7 km pikk, mille läbimiseks kulub ligikaudu 3 tundi.

Rebāse maastikurada tutvustab Karula kandile iseloomulikke eri-

Rebasemõisa Tornimägi sai oma nime peale maa mõõtmiseks kasutatava triangulatsioonitorni ehitamist. Iga sellise torni otsast pidi olema näha kaks teist samasuguse torni. 2004. aastal valminud Tornimäe vaatetornist avaneb vaade Otepääd, Haanja ja Aluksne kõrgustikele, hästi on näha Kaika kuplistik.

Rada on 4 km pikk ja küllaltki mäGINE, mille läbimiseks kulub

ligikaudu 1,5 tundi.

Peräjärvet metsarada tutvustab matkajale moosaienikes metsi – kõrgematel nõlvadel olevaid nõmme-, palu- ja laanemetsi ning märjematem orupõhjadest raba- ja lodumetsi. Möisaajal kuulusid siinsed metsad Vana-Antsla mõisnikule, kes neid majandas ja siin lahti pidas. Rahva mälus on säilinud jahiküüdega seotud loid, teatakse Parunil allikat ja paviljoni asukohta Hundiaugu veerel. Rajal saab ülevaate metsade erinevast kasutamisest läbi aegade, elavaks näiteks on matkarajal ligiduses kasvavad vaigutaud puud.

Rada moodub Peräjärvest, pisikesest kinnikasvavast metsajärvest, mis on Ähijärve järvedeahelas viimane e. perämine. Rada põikab läbi Paruni allika juurest ning lõpeb Lossimäel. Üle metsade paistab Lossimäele Haanja kõrgustiku siluett.

Metsamoori Perpark pakub elamusturismi. Metsamoori kojad on inimeste päriskodud, kus elatakse ehtsat ja igapäevast elu. Kodade tegevusega tutvumiseks on vajalik eelregistreerimine. tel 5345 4222, www.metsamoor.ee

Aitäh, et oled tulnud rahvusparki külla.

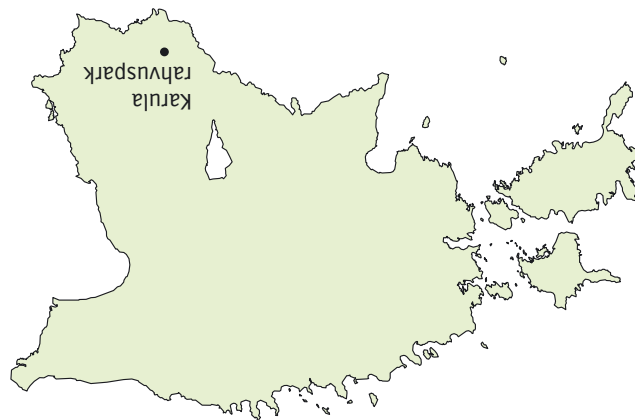
- Viibi kohalike elanike koduüel vaid nende loal.
- Säilita siin valitsev vaikus – vali muusika ja lärmakad peod ei sobi loodusesse.
- Võta oma prügi kaasa või pane see prügikasti.
- Tee lõket ja telgi vaid selleks ettenähtud kohtades (vt kaarti) ning lõkkekohast lahkudes kustuta kindlasti tuli.
- Jäta auto matkama minnes parkimisplatsile.
- Ära sõida kaitsealale jäävatel järvedel skuurti või mootorpaadiga.
- Sõida mootorsõidukiga vaid üldkasutatavatel teedel, jalgrattaga teedel ja radadel.
- Hoia koer looduses liikudes rihma otsas.
- Kalasta vastavalt kehtivale kalapüügieadusele ja Karula rahvuspargi kaitse-eeskirjale.
- Kooskõlasta Keskkonnametiga üle 40 osalejaga korraldatav rahvauritu selleks ettevalmistamata kohale.

voru@keskkonnamet.ee, telefon 786 8360

Matkarajad läbivad karjatatavaid alasid, mis võivad olla **piiratud** elektrikarjusega.

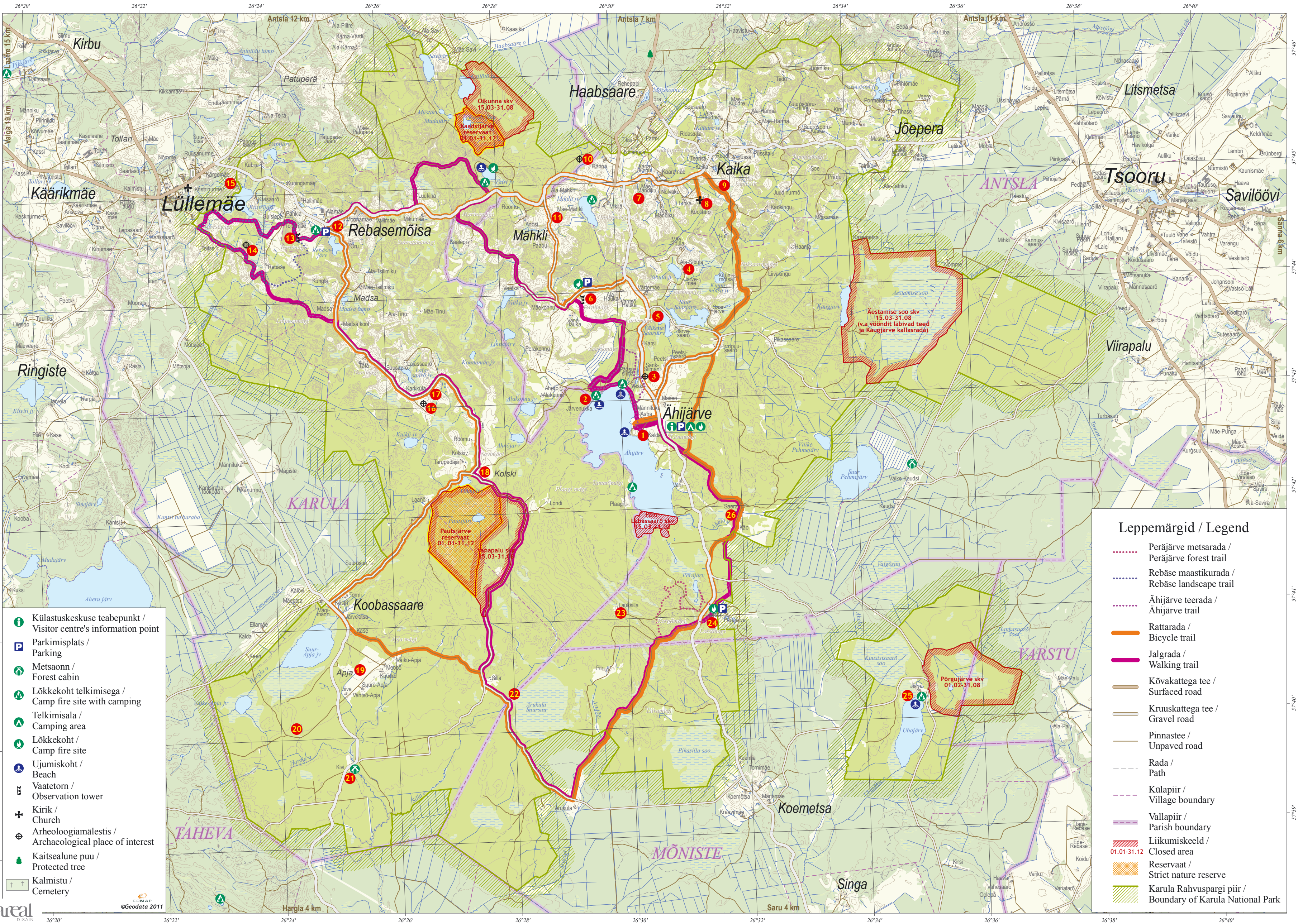
- Kasuta aedade läbimiseks selleks ettevalmistatud läbikäike ja väravaid.
- Ära võta karjusetraatidest ja muudest metallosadest kinni, kuna nendes võib olla elekter.
- Kasuta värava avamiseks plastkäepidet.
- Sulge enda järel korralikult väravad.
- Ära häiri kariloomi.

Kui märkad looduse või külastusrajatiste kahjustamist, teata sellest keskkonnainspeksioonile telefonil 1313 või politseile telefonil 110, tulekahju ja õnnetuse korral helista 112.

KARULA

rahvuspark

1. **Karula rahvuspargi külastuskeskus** – vaadata saab Karula loodust ja pärandkultuuri tutvustavaid ekspositsioone, filmi ja multimeediaprogrammi. Külastuskeskuses on avatud RMK teabepunkt. Traadita interneti leviala.

2. **“Lõo” kirikuase (vana matmisekoht)** – rauaajal (50-450 aastat pKr) matmiskohaks olnud kivikirstkalme. Legend räägib, et keskajal oli siin väike kirikutaaline kabel. Kirik lagunenud ning kirikutorn koos kellaga kukkunud Vilimiku oja, kust seda üles ei leitudki.

3. **Sarik-Siimani külakalme** – talu hoonete all ja nende läheduses asuv külakalmistu, kuhu maeti 13–17. saj. Ähijärve küla elanikke.

4. **Sibula talu rehielamu; koorijuh K. Leinuse sünnikoht** – vana lõuna-Eesti tüüpi rehielamu. Sibula talust on pärit Eesti tuntud koorijuh ja muusikategelane Karl Leinus (1889–1968). Rehielamus on suvekuudel huvilistele avatud koorijuh elukäigust tubamuuseum.

5. **Värtemäe värava ase** – Värtemäe nimi on tulnud võrkeelsest sõnast “värte” (värav). 17.sajandi algul läks siit Rootsi ja Poola piir. Seda läbinud väikesel teel olid ees raudväravad, väravate sulgemine olevat kuulda olnud Vana-Antsla mõisani.

6. **Mäekonnu vaatetorn** – asub Mäekonnu Tornimäel (128 m) Siin asub Koiva ja Emajõe vesikonna veelae.

7. **Mändiku tarupedajas** – Mändiku talu maadel kasvab viimane teadaolev tarupedajas Eestimaa. Põline puu on üle 300 aasta vana ja monument omaaegsele suurele majandusharule – metsmesindusele. Tarupedajaks valiti suur vana mänd, mille tüve õonestati künakirve ja tarutuuraga õõnsus. Suuava suleti lauaga, millesse tehti lennuaugud. Et tarupuul tormiga ei murduks, lõigati puul latv maha.

8. **Kaika kool, kirik ja kalmistu** – 1890. aastatel ehitati Kaikamäele Peterburi ärimehe toetusel vene õigeusu kirik. Kirikul oli kaks sibulkupliti. Praeguseks on kirik lagunenud. Kool rajati kiriku ehitamisega üheaegselt, algselt venekeelse kihelkonnakoolina, hiljem muudeti eestikeelseks. Kool suleti 1999. aastal ja praegu on hoone kasutusel seltsielu keskuseks. Kiriku taga asuv kalmistu on endisel kasutusel ja korrastatud. Mäelt avaneb vaade Kaika kuplistikule.

Vaatamisväärsused

9. **Peeter Koemetsa (Eesti Vabariigi I Riigikogu liige) sünni- ja elukoht** – P. Koemets (1869–1941) on Karulaga seotud ajaloolisest isikutest tuntuim. Vallavanem ja Eesti I Riigikogu saadik P. Koemets on pärit Kaika talust. 1918. aastal astus P. Koemets Riias peetud maanõukogul välja Balti hertsogiriigi loomise vastu ja esitas eesti talupoegade kirja, kus nõuti Eestile iseseisvust.
10. **Mähkli muinaskalme ja muinaseluae** – Mähkli metsas asub muistne matusepaik ja I aastatuhandest e.Kr pärinev muinaseluae. Tooleagsete kommete kohaselt surnud põletati ning järelejäänud luukillud puistati koos esemetega kalmemüüride vahele.
11. **August Keremi (I Eesti Vabariigi põllutööminister) sünni- ja elukoht** – Mähkli suurtalust (190 ha) on pärit I Eesti Vabariigi Riigikogu saadik, põllutöö-, kaitse- ja teedeminister (1931–1933. a) A. Kerem (1889–1942).
12. **Karula mõisa Rebäse karjamõisa rehi koos peksukiviga** – maakivist rehi, mille seina sisse on müüritud pingikujuline peksukivi. Sellel karistati teoorjuse täitmata jätmise ja muude pattude eest talupoegi.
13. **Rebäsemõisa Tornimäe vaatetorn** – Karula kõrgustiku kõrgeimas tipus Tornimäel (137,8 m üle merepinna) valmis 2004. aastal puust vaatetorn, mille ülemine platvorm asub maapinnast 30 m kõrgusel.
14. **Rebäse Linnamägi ja asulakoht** – Linnamägi on järskude nõlvadega ovaalse kujuga mägi, kus asus kohalikuks võimukeskuseks rajatud linnus. Viikingiajal (800–1050 p.Kr) on mägi olnud nähtavasti koprakabitsejatega seotud, nimelt oli sellel ajal tulus kobrastest kütmine ja nahkade edasimüümine Araabiamaadesse. Muistse vabadusvõitluse ajal (1208-1227) on saksalased seda linnust piiranud ja arvatavasti ka hävitanud.
15. **Kõstrejärve leeri- ja koolimaja** – Pihkva ehitusmeistrite poolt 1892-1893. aastal ehitatud massiivne punastest tellistest ja maakividest kolmekorruseline maja, kus elas Karula kiriku köster ja kuni Teise Maailmasõjani tegutses leerikool. 1950. aastatel oli siin 7-klassiline kool. Hiljem spordibaas ja piirivalve kordon.
16. **Karkküla kalme** – puudesalu all on peidus ovaalne sammaldunud kivikuhelik, Rooma rauaaja (50-450 aastat pKr) matmiskoht – kivikirstkalme.
17. **Karkküla talu rehi** – Karulale tüüpiline lahusrehi, mis hiljuti renoveeritud. Rehte kasutati teravilja kuivatamiseks ja lina töötlemiseks. Masinatega rehepeksust alates kaotas rehi oma otstarbe.
18. **Kolski küla** – kunagine rahvarohke küla on hakanud taas üles ärkama. Siinsed külaelanikud on olulised pärandkultuurimaastiku hoidjad ja hooldajad.
19. **Apja küla** – pisike küla asub Apjasoo serval liivasel maal. Ennevanasti olnud küla võimas, karjamõisa kujunedes küüditati külaelanikud headelt põllumajandusmaadelt praegusesse asukohta.
20. **Apja järvede ümbruse palumännikud** – palumetsa sõna on tulnud võrkeelsest sõnast “palama” (põlema), mis näitab, et vanasti on männimetsad uuenenud põlemise läbi.
21. **Kivi metsavahikoha taluhooned** – 1846. aastal ehitatud lõuna-Eesti tüüpi rehielamu. Elumaja ja saun on hävinud, alles on veel ait ja laut. Talu läheduses voolaval Apja ojal oli kunagi veski.
22. **Labassaarõ oja** – kääneline metsaoja, mis suubub Hargla oja. Labassaarõ oja on osaliselt võru ja Valga maakonna piirk.
23. **Lauksilla roomakeste (metsatööliste) maja** – kahele perele mõeldud palkmaja keset metsi pisikesel lagendikul. Siinne maa on väga liivane ja põllupidamiseks praktiliselt kõlbmatu, sestap oli metsatöö peamiseks elatusallikaks.
24. **Lossimägi** – on nime saanud mäel asunud Vana-Antsla paruni jahilossi järgi. Vana-Antsla mõis oli ümbruskonna suurimaid, jahiloss asus mõisa piirimail keset põlismetsi. Loss hävis 1921. aastal tulekahjus. Kahekordse rõdudega hoone asukohta tähistavad praegu suured elupuud ja lehised, ahjuvaremed ja maakivikelder.
25. **Ubajärv** – on eraldiseisev rahvuspargi osa. Järv koos ümberasuvate metsade ja maadega moodustab ala, millel asuvad väärtuslikud kaitsealuste liikide elupaigad.
26. **Saera küla ja Vabadussõja lahingupaik** – rahvuspargi piiril asuv kahest talust koosnev küla. Saeras toimus eestlaste jaoks edukalt lõppenud Vabadussõja lahing Eesti Soomusrong nr. 3 ja Läti punaste küttide vahel.